

Раздел 4. «Социально-гуманитарные науки Экономика»

МРНТИ 06.71.07

Ә.С. Ақмағанбетова

*Қарағанды индустриялық университеті, Теміртау, Қазақстан
(e-mail: a.akmaganbetova@tttu.edu.kz)***Қазақстанның ағаш өңдеу өнеркәсібінің даму аспектілері**

Қазіргі уақытта «жасыл» экономикаға көшуде орман шаруашылығының рөлі артып келеді. Сондықтан орман кешенінің шеңберінде ағаш өңдеу өнеркәсібінің жағдайын зерттеу, сонымен қатар аймақтық деңгейде оның өзіне тән ерекшеліктерін анықтау өзекті болып табылады.

Зерттеудің міндеттері – ағаш өңдеу өнеркәсібінің Қазақстан Республикасының орман кешеніндегі орнын анықтау, ағаш өңдеу өнерінің аймақтың өнеркәсіптік өндірісіне қосқан үлесін анықтау, талданатын пәннің әлеуметтік-экономикалық дамуындағы рөлін зерттеу, дамыту, саланың тиімді дамуын шектейтін проблемаларды анықтау. Ағаш өңдеу өнеркәсібінің республиканың ағаш өнеркәсібіндегі рөлін анықтау, оның аймақтың әлеуметтік-экономикалық дамуындағы орнын анықтау және оның қызмет ету тиімділігін бағалау, жүйелік әдіс-тәсілдер, салыстырмалы талдау, сараптамалық бағалау, математикалық статистика пайдаланылды.

Талдау барысында орман кешеніндегі ағаш өңдеу өнеркәсібінің жетекші рөлін анықтауға; қала құрушы рөл атқаратын ағаш өңдеу өнерінің әлеуметтік маңызын анықтауға; шағын орман шаруашылығының ерекше орнын көрсетуге; саланың қызмет етуінің негізгі мәселелерін анықтауға мүмкіндік береді.

Түйінді сөздер: сала құрылымы, орман өндірісі, өңірлік кешен, кәсіпорын, инвестиция, жүйе, шикізат, экспорт, импорт, нарық, өнім, қаржылық тұрақтылық.

Ағаш өңдеу өнеркәсібі – ағашты механикалық және химиялық-механикалық жолмен өңдейтін және өңдейтін және өндіріске шикізат ретінде әр түрлі ағаш бұйымдарын пайдаланатын орман өнеркәсібінің мамандандырылған саласы. Бұл өнеркәсіп ағаш, фанера, ағаштан жасалған панельдер, ағаш материалдары, сызба дайындамалар, әртүрлі типтегі ғимараттарға дайын құрамдас бөліктер, машина жасау үшін, сіріңке, жиһаз, контейнерлер, құрылыс материалдары, блоктар, қораптар, шаңғылар, спорттық бұйымдарды өндіруге мүмкіндік береді. жабдықтар және т.б.

Ағаш өңдеу өнеркәсібі құрылыс, машина жасау, жиһаз және басқа да салалармен, сондай-ақ халық тұтынатын тауарлар өндірісімен тығыз байланысты.

Жалпы, Қазақстандағы ағаш өңдеу өнімдерінің нарығы, сарапшылардың пікірінше, негізінен Ресей, Қытай, Беларусь және Украинадан келетін импортпен ұсынылған. Сонымен қатар, Қазақстанның барлық ағаш өңдеу өнімдерін өндіруге және ішкі нарықтың қажеттіліктерін қанағаттандыруға арналған өзіндік шикізаты бар (мысалы, Қазақстанның ДСП-қа деген жылдық қажеттілігін 450 мың текше метр ағаш өңдеу арқылы қанағаттандыруға болады). Қажетті ағаш қоры Шығыс Қазақстан облысы мен Солтүстік Қазақстанда бар. Мамандардың айтуынша, экожүйе үшін 1 миллион текше метрге дейін ауыртпалықсыз кесуге болады. метр ағаш. Бұл ретте нақты кесу шамамен 200-220 мың куб.метрді құрайы.

Құрылыс индустриясы Қазақстан үшін стратегиялық маңызды, өйткені ол басқа салаларға қатысты қосалқы және «қызмет көрсету» функцияларын орындайды. Қазақстанның ағаш өңдеу өнеркәсібінің өнімдерін өндіру құрылымында ағаш шикізатын алғашқы өңдеуден өткен өнімдердің үлесі басым. ДСП, талшықты тақталар, көмір брикеттерін өндіру түріндегі, әсіресе құндылығы төмен ағашты терең өңдеу іс жүзінде жоқ. Динамика бойынша 1991 жылдан 2022 жылға дейін Қазақстанда ағаш өңдеу өнеркәсібінің өндіріс көлемі 21,1 мың еседен астам өсті. Сонымен қатар, осы кезеңде сала

Раздел 4. «Социально-гуманитарные науки Экономика»

кәсіпорындары жаңа өнімдер шығаруды игерді, ОСБИ тақталары, ламинатталған панельдер, фанер нарыққа шықты.

Инвестицияларға келетін болсақ, олардың көлемінің ұлғаюын атап өтуге болады, осылайша 2003-2022 жылдар аралығында инвестиция көлемі 7 есеге (0,6 млрд. теңгеден 4,5 млрд. теңгеге дейін) өсті. Жаңа өндірістік қуаттарды құру көрініс тапты. Ағаш өнеркәсібі бүкіл әлемде ерекше болып саналады, өйткені ондағы мемлекеттің рөлі тым үлкен (мұнаймен және электрмен бірге, бірақ рентабельділігі әлдеқайда төмен).

2019 жылдың тамыз айынан бастап Қазақстан аумағынан алты ай мерзімге ағаштың жекелеген түрлерін (Еуразиялық экономикалық одақтың сыртқы экономикалық қызметінің тауар номенклатуралық коды 4401, 4403, 4404, 4406 және 4407) әкетуге тыйым салынды). Шикізат базасы жеткіліксіз, ал қолда бар ұлттық ағаш қоры шектеулі және жыл сайын шамамен қылқан жапырақты шаруашылық 283 мың куб метрді, 2 273 мың куб метрді жапырақты шаруашылық құрады. Осыған байланысты қажетті шикізат көлемінің шамамен 2/3 бөлігі Ресейден импортталады. Сондай-ақ Беларусь, Германия, Қытай, Италия және Корея ағаш өңдеу кәсіпорындарына шикізат жеткізушілер болып табылады.

Қазақстанда ағаш өңдеу өнімдерін тұтынудың жалпы көлеміндегі импорттың үлесі шамамен 78% құрайды, оның ішінде ДСП – 94%, ДВП – 100%. Отандық кәсіпорындардың бәсекеге қабілеттілігі төмен болғандықтан, олардың басымдылығы жиһаздың жекелеген түрлерінің нарығында ғана байқалады, көбінесе ДСП-тен арзан.

Кедендік одақ елдерінің аумақтарында күшті ойыншылардың болуы, сондай-ақ Қытай мен Украина сияқты елдердің жақын орналасуы және ұсынылатын өнімдердің кең ауқымы ішкі нарықты МДФ тақталарының импортына осал етеді, бұл оны отандық кәсіпорындардың ішкі нарыққа шығуы және тұрақты орын алуы қиын. Сондай-ақ, қызметтің бұл саласы әлсіз инвестициялық тартымдылыққа ие. Ағаш өңдеу кәсіпорындарының негізгі капиталына салынған инвестиция 2014 жылы 5,6 млрд теңгені құрады, бұл 2013 жылмен салыстырғанда 30%-ға жоғары. Сонымен қатар, соңғы 7 жылда (2008 жылдан 2014 жылға дейін) инвестиция деңгейі 3 еседен астам төмендеді.

Оның үстіне білікті сала мамандары жетіспейді. Бұл фактор салаға озық технологияларды енгізу мүмкіндігіне теріс әсер етеді.

2018 жылы ағаш өндірісінің жалпы көлемі 1,3 млн куб метрді құрады, бұл 2017 жылмен салыстырғанда 3%-ға жоғары (31,2 мың куб метр).

Қазақстанда ДСП өндірісі бар, бірақ отандық өнімнің үлесі 8 пайыздан аспайды. Ағаш талшықты тақталар (ДВП тақталары) кем емес сұранысқа ие, бұл олардың құрылыста (монолитті құрылыста қалыптарды жасау үшін), ламинатталған паркет пен едендерді, қабырғалық панельдерді және т.б. өндіруде кеңінен қолданылуымен байланысты. 2015 жылдан 2017 жылға дейінгі кезеңде ДВП ішкі нарығын тұтыну көлемі 23 377 мың шаршы метрден 17%-ға өсті. метрден 27 376 мың шаршы метрге дейін. метр, ол толығымен импорт есебінен қамтамасыз етілді, өйткені отандық өндіріс жолға қойылмаған. Қытай ағаштан жасалған панельдер өндірісі бойынша әлемдік көшбасшы (әлемдік нарықтың жартысынан астамын құрайды – 54%) ғана емес, сонымен қатар ағаштан жасалған панельдер экспортында, экспорттаушы елдер арасындағы үлесі 26%, әлемдік көшбасшы ретінде берік позицияны ұстанады. Макроөңірлік кеңістікте ағаштан жасалған панельдерді экспорттаушылар арасында Ресей бірінші орынды алады, оның үлесі жыл сайын 9% өсіп келеді. Бұл факторға елдің бірегей орналасуы, ел аумағының 69% алып жатқан орманды жерлердің жалпы ауданы ықпал етеді. Айта кету керек, Ресейде тақтай өнеркәсібінің дамуына осы салаға айтарлықтай қаржылық инвестицияларды Еуропада да, Ресейде де көшбасшылар қатарына кіретін жетекші еуропалық компаниялар: Kronospan, Egger, SwissKronoGroup, Kastamonu жасағаны әсер етті.

Теориялық материалдар мен көрсеткіштерді талдау нәтижелері бойынша ағаш өңдеу өнеркәсібі экономикада стратегиялық рөл атқаратыны, соның нәтижесінде Қазақстанның экономикалық қауіпсіздігін қамтамасыз етудің маңызды құрамдас бөлігі болып табылатыны анықталды. Бүгінде ел экономикалық дамудың революциялық жолына түсті – бұған ұлттық экономиканың көптеген салаларының даму векторын мәңгілік алдын ала белгілеген саяси және сыртқы экономикалық факторлар ықпал етті. Жетекші салалар инновацияларға, жаңа технологияларға, қызмет түрлерін цифрландыруға назар аударып, сол арқылы шетелдік және мемлекеттік инвестициялардың мүлде басқа көлемін тартуда. Бұл процестер мемлекеттің жалпы экономикалық стратегиясының ауқымында инвестициялық шешімдерді қабылдау процесін толығырақ зерттеу қажеттілігін тудырған зерттеудің өзектілігін анықтады.

Раздел 4. «Социально-гуманитарные науки Экономика»

Қолданылған әдебиеттер тізімі

- 1 Барташевич А.А., Игнатович Л.В. Материалы деревообрабатывающих производств. Учебное пособие - Инфра-М, 2020 г.- 307с.
- 2 Тихонов, А.С. История лесного дела: учебник / А.С. Тихонов.- М.: ИНФРА-М, 2020.- 357 с.
- 3 3 . Основы лесоведения: учеб. пособие / сост. Т.М.Хромова.- СПб.-М.-Краснодар: Лань, 2019.- 352 с.
- 4 Ляхова Н. Лесные ресурсы Казахстана: экология, характеристика и лесопользование: учебное пособие / Н. Ляхова, Н. Белецкая, И. Минакова; МОН РК; Северо-Казахст. ГУ им. М.Козыбаева.- Алматы: Лантар Трейд, 2018.- 165 с.

А.С. Акмаганбетова

Аспекты развития деревообрабатывающей промышленности Казахстана

В настоящее время повышается роль лесной промышленности при переходе к «зеленой» (возобновляемой) экономике. Поэтому изучение состояния деревообрабатывающей отрасли в рамках лесного комплекса, а также выявление присущих ей особенностей на региональном уровне приобретают особую актуальность.

Цели исследования – определение места деревообрабатывающей промышленности в лесном комплексе Республики Казахстан, выявление вклада деревообработки в промышленное производство, изучение роли анализируемого субъекта в социально-экономическом развитии, идентификация проблем, ограничивающих эффективное развитие отрасли.

Для определения роли деревообрабатывающей промышленности в лесопромышленном комплексе республики, выявления ее места в социально-экономическом развитии региона и оценки эффективности функционирования были использованы методы системного подхода, сравнительного анализа, экспертных оценок, математической статистики.

Проведенный анализ позволил: выявить ведущую роль деревообрабатывающей промышленности в лесном комплексе страны; определить социальную значимость деревообработки, которая играет градообразующую роль; выделить особое положение малого лесного бизнеса для РК; обозначить основные проблемы функционирования промышленности, выразившиеся в недостаточной эффективности переработки древесного сырья, диспропорции товарно-отраслевой структуры.

Ключевые слова: структура отрасли, лесопродукция, региональный комплекс, предприятие, инвестиции, система, сырье, экспорт, импорт, рынок, продукт, финансовая устойчивость.

A.S. Akmaganbetova

Development aspects of wood processing industry of Kazakhstan

Currently, the role of the forest industry is increasing in the transition to a "green" (renewable) economy. Therefore, the study of the state of the woodworking industry within the framework of the forest complex, as well as the identification of its inherent features at the regional level, are of particular relevance.

The objectives of the study are to determine the place of the woodworking industry in the forest complex of the Republic of Kazakhstan, to identify the contribution of woodworking to industrial production, to study the role of the analyzed subject in socio-economic development, to identify problems that limit the effective development of the industry.

To determine the role of the woodworking industry in the timber industry of the republic, identify its place in the socio-economic development of the region and evaluate the effectiveness of its

Раздел 4. «Социально-гуманитарные науки Экономика»

functioning, methods of a systematic approach, comparative analysis, expert assessments, and mathematical statistics were used.

The analysis made it possible to: identify the leading role of the woodworking industry in the country's forest complex; determine the social significance of woodworking, which plays a city-forming role; highlight the special position of small forestry business for the Republic of Kazakhstan; identify the main problems of the functioning of the industry, expressed in insufficient efficiency in the processing of wood raw materials, disproportions in the commodity-industry structure.

Keywords: industry structure, forest production, regional complex, enterprise, investment, system, raw materials, export, import, market, product, financial stability.

References

- 1 Bartashevich A.A., Ignatovich L.V. Materialy derevoobrabatyvayushchih proizvodstv. Uchebnoe posobie - Infra-M, 2020 g.- 307s.
- 2 Tihonov, A.S. Istoriya lesnogo dela: uchebnyk / A.S. Tihonov.- M.: INFRA-M, 2020.- 357 s.
- 3 3 . Osnovy lesovedeniya: ucheb. posobie / sost. T.M.Hromova.- SPb.-M.-Krasnodar: Lan', 2019.- 352 s.
- 4 Lyahova N. Lesnye resursy Kazahstana: ekologiya, harakteristika i lesopol'zovanie: uchebnoe posobie / N. Lyahova, N. Beleckaya, I. Minakova; MON RK; Severo-Kazahst. GU im. M.Kozybaeva.- Almaty: Lantar Trejd, 2018.- 165 s.